

MITÄ NORDSAT TOISI TULLESSAAN ?

TIEDOTUSTUTKIMUKSEN PUHEENVUORO VALMISTUNUT

Osaksi jo tehty, osaksi tekeillä oleva NORDSAT-selvitystyö on epäilemättä suurin yksittäinen pohjoismaissa toteutettu viestintäpoliittinen projekti. Työn teetää Pohjoismaiden Ministerineuvoston alainen, Kööpenhaminaan sijoitettu Pohjoismaisen kulttuuriryhteistyön sihteeristö ja se jakaantuu neljään osa-alueeseen, jotka ovat 1) tekninen, 2) taloudellinen, 3) juridinen ja 4) kulttuuri- ja ohjelmapoliittinen. Etenkin viimeksi mainitulla alueella täytyy tiedotustutkimuksella - mikäli sillä yleensä on yhteiskunnallista käyttöä - olla sanansa sanottavana.

Pitkään näytti siltä, että tiedotustutkijoita ei NORDSAT-asiassa virallisesti kuitenkaan juuri kuulla, kunnes kulttuuri- ja ohjelmapoliittinen asiantuntijaryhmä viime kesän alussa päätti tilata bergeniläiseltä yliopisto-lehtorilta Helge Østbyeltä ja tämän kirjoittajalta asiaa koskevan tieteellisen raportin. Työ - pienehköä kirjaa vastaava tekstimäärä - on nyt valmis ja julkaitaan kesäkuuhun mennessä osaksi ruotsin-, osaksi norjankielisenä versiona nimellä "Vad skulle NORDSAT medföra? Masskommunikationsforskningens synpunkter på konsekvenserna." Niin ikään on tehty päätös raportin kääntämisestä suomeksi ja julkaisemisesta myös meidän kielellämme.

Kirjoittajien tueksi perustettiin erityinen referenssiryhmä, joka piti kolme kokousta. Kuten aiemmin on kerrottu, Ruotsista, Norjasta, Tanskasta ja Suomesta ryhmään kutsuttiin yksi yleisradioyhtiötä edustava ja yksi sen ulkopuolinen tutkija - Suomesta tri Matti Oksanen ja maisteri Leena Paldán - sekä yksi edustaja Islannista. Referenssiryhmästä saadut kokemukset ovat tämän kirjoittajan mielestä varsin myönteisiä: ryhmän asenne työhön oli samalla kertaa kriittinen ja rakentava, ts. ryhmä kykeni tukemaan kirjoittajia heidän työssään. Kokoukset eivät, toisin kuin hieman pelkäsin, halvaantuneet sisäisiin ristiriitoihin.

PUNAINEN LANKA: TAVOITTEIDEN JA ODOTUSTEN REALISTISUUS

Alkuperäisenä tarkoituksena oli tilata kirjoittajilta hyvin empiristyylinen, yleisöntutkimuksen tuloksiin perustuva raportti. Logiikkana oli se, että koska NORDSATia ei ole olemassa eikä sitä siis sellaisenaan voida tutkia, on turvauduttava yleiseen tietoon TV:n katselusta ja sen kehityksestä pohjoismaissa ja niiden ulkopuolellakin sekä tietoon yleisön reaktioista monikanavajärjestelmiin siellä missä niitä on. Tämän kirjoittaja asetti kuitenkin mukaan tulonsa ehdoksi sen, että raportti - tiukan määräajan sallimissa puitteissa - pohjataan jonkin verran yleisempiin ja teoreettisempiin tiedotusopillisiin

näkökohtiin, joiden puitteisiin asetetaan yleisöntutkimuksen tulokset.

Useiden keskustelujen ja kokeilujen jälkeen raportin rakenne sai muotonsa. Työ koostuu kuudesta luvusta. Ensimmäinen - aivan suppea - avaa historiallisen perspektiivin NORDSATiin ja koko satelliittiproblematiikkaan, joka rinnastetaan joukkotiedotuksen eräisiin muihin tärkeisiin kehitysvaiheisiin: pinnallisesti katsottuna näille vaiheille on ollut "vain" ominaista joukkotiedotuksen tarjonnan moninkertaistaminen, mutta syvemmin nähtynä myös olennaiset laadulliset muutokset. Toisessa luvussa eritellään mm. historiallisesti ja käsiteanalyttisesti ne tavoitteet, jotka NORDSATille pohjoismaisessa selvityksessä vuodelta 1977 on asetettu, sekä kartoitetaan näihin tavoitteisiin liittyvät satelliittiin eri yhteyksissä kohdistetut odotukset. Raportin juoneksi tulee näin tavoitteiden ja odotusten realistisuuden arvioiminen. Kolmas luku on omistettu pohjoismaisen kulttuurisen yhteisyyden (nordisk kulturgemenskap) käsitteelle, jonka lujiittaminen on asetettu NORDSATin ensimmäiseksi tavoitteeksi. Neljännessä luvussa kartoitetaan TV:n ja pienemmällä tarkkuudella myös radion tila pohjoismaissa ja viidennessä ennustetaan tutkimustulosten pohjalta, miten NORDSAT muuttaisi tätä tilaa. Kuudennes- sa luvussa arvioidaan tavoitteiden ja odotusten realistisuus, keskustellaan siitä sekä mm. kartoitetaan tulevan tutkimuksen tarve.

Yhtä valinnanvapauden käsitteen sisältöä lukuun ottamatta kirjoittajat ovat raportista yhtä mieltä.

MISTÄ RAPORTISSA EI KERROTA

Miten realistisia NORDSATia koskevat tavoitteet ja odotukset sitten ovat? Raportin julkistamisesta tehty sopimus ja yleinen korrektilisuus estävät paljastamasta raportin yksityiskohtaista sisältöä etukäteen. Kuitenkin voin sanoa, että tavoitteet ja odotukset osoittautuvat tuntuvasti problemaattisemmiksi kuin miltä ne arkiarjattulun valossa ehkä näyttäivät. Toisaalta kaikki ne argumentit, joilla NORDSATia on vastustettu, eivät nekään ilmeisesti ole realistisia.

On syytä odottaa uuden NORDSAT-keskustelun aallon alkavan ensi kesänä eri osaselvitysten julkaisemisen jälkeen. Siinä keskustelussa tarvitaan kipeästi myös tiedotustutkijoiden panosta.

Toisinaan on epäilty NORDSATin julkituotujen tavoitteiden olevan pelkkä naamio, jonka alle todelliset motiivit piilotetaan. Tätä kysymystä ei raportissamme käsitellä, ja sitä tärkeämpi on käyttää siitä aikanaan keskustelupuheenvuoroja. Olen kuitenkin vakuuttunut siitä, että poliittisen taloustieteen yleiset kategoriat eivät riitä ratkaisemaan koko NORDSAT-problematiikkaa, vaan tarvitaan myös empiiristä konkreettista taloudellista tietoa projektin taustasta.

Pertti Hemäus